

Historie, odbory a společnost

Soňa Veverková

Pokorný, Jiří a kol. Historie, odbory a společnost. Praha: Českomoravská konfederace odborových svazů, 2020. ISBN 978-80-86809-24-3, 199 s. Dostupné rovněž online: https://ipodpora.odborny.info/dms/soubory/index?file=Publikace_Historie_odborny_a_spolecnost_20200907105504.pdf

Hodnocená kniha přibližuje historii odborových sdružení v českých zemích (a v Československu) od vzniku prvních organizací a dělnických spolků až do současnosti. Recenzentka oceňuje informativnost, zajímavé zpracování řady dílčích témat i vysokou grafickou úroveň knihy. Ale za drobný nedostatek pokládá fakt, že v částech věnovaných období před rokem 1938 se autorům nepodařilo náležitě přiblížit ekonomicko-sociální souvislosti dělnických a odborářských snah o dosažení důstojných pracovních podmínek.



Jedním z celosvětových trendů posledních 20–30 let je úbytek členské základny odborových organizací. Důvodů je mnoho – rostoucí individualismus ve společnosti, deindustrializace a vznik nových odvětví, nové formy zaměstnávání, negativní asociace spojené s odbory (zejména v post-komunistických zemích) a neschopnost tradičních odborových organizací pružně reagovat na změny ve společnosti. Přesto, anebo právě proto, je důležité si stále připomínat, jaká je úloha odborů a proč vůbec vznikly.

V tomto kontextu je potřeba ocenit publikaci, kterou v červnu 2020 vydala Českomoravská konfederace odborových svazů – jedná se o jedinečné dílo, které mapuje historii odborových sdružení na našem území od vzniku prvních organizací a dělnických spolků až po současnost.

První kapitola publikace sleduje období od roku 1844, kdy došlo k – do té doby největšímu – vzburčení námezdních dělníků (tiskařů a dělníků pracujících na stavbě železnice), do roku 1914, tzn. do 1. světové války. Popisuje vznik prvních dělnických spolků, jejichž cílem byla zpočátku pouze osvěta a vzdělávání, a jejich postupné transformace do organizací, které hájí práva námezdních dělníků. Škoda, že se v této kapitole nepodařilo vývoj dělnických hnutí podat v ekonomicko-sociálním kontextu tak, aby i pro mladší čtenáře bylo zcela zřejmé, že hlavním cílem většiny odborových hnutí nebyla a není ani revoluce, ani rozdávání vánočních čokoládových kolekcí, ale boj za důstojné pracovní podmínky. Toto bohužel chybí i kapitole První republika (1914–1938), která zasazuje české (resp. československé) odborové hnutí poměrně obsírně do meziná-

rodních souvislostí, ale ekonomicko-sociální kontext opět zmíněn není – a byl by užitečný obzvláště ohledně 30. let 20. století, tedy i Velké hospodářské krize.

Asi největší výzvou pro autorský kolektiv musela být kapitola Socialismus a revoluční odborové hnutí (1945–1989). Odbory se v této době staly jen „prodlouženou rukou“ politického systému a jejich úloha ve společnosti se měnila podle toho, jak ji viděla především vládnoucí strana. Konfrontace se zaměstnavatelem (tedy státem) byla pochopitelně nežádoucí, a tak se z odborů stala (opět?) organizace, která se stará o osvětové, vzdělávací a volnočasové aktivity svých členů. Přesto autoři publikace zdůrazňují, že ne vždy odbory, a to zvláště na podnikové úrovni, následovaly „ducha doby“ – málokdo dnes tuší, že např. i v padesátých letech minulého století se objevovaly odborové organizace a dělníci, kteří nesouhlasili s úderníky metodami a zpeříváním norem a byli ochotni kvůli tomu – za podpory odborů či alespoň s jejich souhlasem – i stávkovat.

Poslední kapitola publikace Od Sametové revoluce k dnešku (1989–2020) je víceméně popis novodobé historie Českomoravské konfederace odborových svazů, což lze ovšem pochopit – jednak autorský kolektiv pochází z ČMKOS, jednak je ČMKOS největší českou odborovou centrálou a měla a má největší podíl na podobě současného sociálního dialogu. Navíc historie odborů 90. let minulého století je podrobně vylíčena jinde (např. Hála, J. a kol. Rozvoj sociálního dialogu v ČR, VÚPSV, 2020). Poslední desetiletí je popsáno už jen velmi stručně, ale to lze považovat spíše za pozitivum – k vyhodnocení událostí posledních deseti let nám chybí potřebný odstup.

Kromě zmíněných kapitol nabízí publikace ještě mnoho dalších zajímavých témat – např. „případovou studii“ o sociálním dialogu ve firmě Baťa ve 20.–30. letech minulého století, zmiňuje úlohu odborů při zavádění závodního stravování či aktivity žen v sociálním dialogu.

Publikace je graficky pěkně zpracována a nabízí řadu materiálů z dobového tisku. Jediná výtka tak směřuje k úvodním kapitolám, kde by bylo bývalo vhodné alespoň formou „případové studie“ (sektorové, profesní...) nastínit pracovní a životní pod-

mínky tehdejšího dělnictva tak, aby každý čtenář ihned pochopil, za jakých okolností dělnické spolky vznikaly, jaká byla jejich úloha v tehdejší společnosti a k čemu jsou nám odbory dobré dnes. Ale berme to jako námět pro další dílo...

Ing. Soňa Veverková

(sona.veverkova@vupsv.cz) působí jako výzkumná pracovnice Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7 – Holešovice, v oddělení Sociální dialog a pracovní vztahy. Zaměřuje se na sociální dialog a pracovní podmínky.

Novinky v knihovním fondu VÚPSV

Gender Inequality and Welfare States in Europe / Mary Daly. - První vydání.

Northampton: E. Elgar, 2020. - VI, 219 stran. - lit. - ISBN 978-1-80037-383-9.

Publikace poskytuje vhled do způsobů, jakými se současný sociální systém jednotlivých států Evropské unie vypořádává s otázkou genderové nerovnosti. Kniha je důležitým příspěvkem do debat o rovnosti žen a mužů napříč sociálními systémy jednotlivých států Evropské unie.

Handbook on Society and Social Policy / Nick Ellison, Tina Haux (eds.). - První vydání.

Cheltenham - Northampton: E. Elgar, 2020. - XV, 535 stran. - lit. - ISBN 978-1-78811-351-9.

Kompendium přibližuje sociální systém v různých státech, a to v širších sociálně-ekonomických a kulturních souvislostech. Významný prostor je věnován hrozbám, které pro společenský blahobyt představují úsporná opatření, migrace či klimatická krize.

Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?

/ Kateřina Šimáčková, Barbora Havelková, Pavla Špondrová (eds.). - První vydání.

Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2020. - XLIII, 1076 stran. - lit. - ISBN 978-80-7598-761-7.

Kolektivní monografie je příspěvkem do debaty o tom, zda současné nastavení našeho právního řádu má stejné dopady na ženy a muže.

(Redakce by ráda nechala v dalších číslech FSP recenzovat i výše uvedené knihy. Znalci daných oborů mající zájem napsat – samozřejmě honorovanou – recenzi necht' v oně věci napíší na e-adresu redakce @vupsv.cz.)